

منتظره نرخ‌های برابری شد. بانک مرکزی در ابتدا تلاش کرد با افزایش عرضه ارز به بازار زمینه بازگشت ثبات را فراهم کند؛ سپس به تدریج و با کاهش موانع ارسال حواله‌های ارزی، سیاست کنترل تقاضای نقدی ارز را در پیش گرفت.

۱۴-۱- بازار بین‌المللی اسعار عمده

در سال ۱۳۸۹، رابطه برابری اسعار عمده تحت تاثیر وضعیت اقتصادی حوزه‌های انتشاردهنده اسعار پس از بحران، رشد تولید ناخالص داخلی کشورهای صنعتی و انتظار فعالان اقتصادی از تصمیم مقامات پولی کشورهای حوزه انتشاردهنده اسعار عمده در خصوص نرخ بهره کلیدی و نرخ سود سپرده‌ها قرار گرفت.

(درصد) جدول ۱۴-۱- نرخ بهره کلیدی کشورهای عمده صنعتی

تغییرات (واحد درصد)	پایان سال		
	۱۳۸۹	۱۳۸۸	۱۳۸۷
آمریکا	۰/۲۵	۰/۲۵	۰/۲۵
حوزه یورو	۱/۰۰	۱/۰۰	۱/۵۰
انگلیس	۰/۵۰	۰/۵۰	۰/۵۰
ژاپن	۰/۰۰	۰/۱۰	۰/۱۰
سوئیس	۰/۲۵	۰/۲۵	۰/۲۵

ماخذ: پایگاه اطلاع‌رسانی بانک‌های مرکزی مربوطه

در سال مورد بررسی، آمریکا و اغلب کشورهای صنعتی به‌استثنای ژاپن نرخ بهره کلیدی خود را در سطح قبلی ثابت نگه داشتند. بانک مرکزی ژاپن نرخ بهره کلیدی ین را در مهر ماه ۱۳۸۹ به صفر درصد کاهش داد و این نرخ تا پایان سال مذکور، در این سطح ثابت بود.

در سال ۱۳۸۹، رابطه برابری بین‌المللی اسعار عمده تحت تاثیر وضعیت اقتصادی کشورهای بزرگ صنعتی، نوسانات قیمت جهانی نفت و بازارهای سهام و بی‌ثباتی مالی منطقه یورو قرار داشت. افزایش بدهی‌های خارجی دولت یونان به منظور تامین مالی کسری بودجه و کسری حساب‌جاری موجب تغییر رابطه برابری یورو در بازارهای بین‌المللی در اوایل سال مورد بررسی شد.

در این سال اگرچه شدت بحران مالی آمریکا به میزان زیادی فروکش کرد و نرخ رشد اقتصادی جهان مثبت شد، لیکن به دلیل عدم اطمینان نسبت به پایدار بودن رشد اقتصادی، شرایط خاص پس از بحران و وضعیت بانک‌ها و موسسات مالی، سیاست‌گذاران پولی حوزه انتشاردهنده اسعار عمده نرخ‌های بهره کلیدی را (به‌استثنای ژاپن) ثابت نگه داشتند.

در سال مورد بررسی، علاوه بر افزایش بهای جهانی نفت، افزایش صادرات کالاها اعم از نفتی و غیرنفتی درآمدهای ارزی کشور را به میزان قابل ملاحظه‌ای افزایش داد. از سوی دیگر، افزایش محدودیت‌های کشور در زمینه تامین مالی خارجی موجب اتکای بیش از پیش بازار به منابع ارزی بانک مرکزی شد. حتی در نیمه دوم سال، تمرکز بیش از پیش مبادلات ارزی بر حواله و مبادلات نقدی در نتیجه دسترسی محدود به ابزارهای پرداخت استاندارد بین‌المللی، بستر ایجاد التهاب در بازار ارز را فراهم نمود. در مهر ماه سال ۱۳۸۹، ارسال حواله از طریق امارات متحده عربی با مشکل مواجه و موجب افزایش غیر

فصل ۱۴ تحولات بازارهای ارز و طلا

جدول ۱۴-۲- متوسط نرخ برابری هر دلار آمریکا با ارزهای عمده در بازار لندن

	درصد تغییر		سال		
	۱۳۸۹	۱۳۸۸	۱۳۸۹	۱۳۸۸	۱۳۸۷
یورو	۷/۱	۰/۳	۰/۷۶	۰/۷۱	۰/۷۱
پوند	۲/۷	۶/۷	۰/۶۴	۰/۶۳	۰/۵۹
یکصد ین ژاپن	-۷/۶	-۷/۶	۰/۸۶	۰/۹۳	۱/۰۱
فرانک سوئیس	-۴/۴	-۳/۲	۱/۰۲	۱/۰۶	۱/۱۰

ماخذ: محاسبه شده براساس اطلاعات منتشره در پایگاه اطلاع‌رسانی بانک مرکزی انگلستان

هم‌زمان با تضعیف ارزش پوند و یورو در بازار جهانی در مقابل دلار، متوسط ارزش اسمی ریال ایران نیز در برابر همه اسعار به‌استثنای یورو کاهش یافت.

در این سال متوسط نرخ ین ژاپن در برابر ریال در بازار بین‌بانکی ارز با ۱۲/۹ درصد تغییر، بیشترین افزایش و یورو با ۲/۷ درصد تغییر، بیشترین کاهش را داشتند.

مقایسه ضریب تغییرات^(۱) نرخ مرجع ارزها در بازار بین‌بانکی نشان می‌دهد که نرخ برابری اسعار عمده (به‌استثنای پوند) در این بازار در سال ۱۳۸۹ نسبت به سال ۱۳۸۸ از نوسان بیشتری برخوردار بود. نرخ برابری فرانک سوئیس و ین نیز در برابر ریال در سال مورد بررسی به ترتیب بیشترین ضریب تغییرات را داشتند که نشان‌دهنده نوسان بیشتر نرخ آنها می‌باشد. در این دوره، نرخ پوند پس از دلار کمترین نوسان را تجربه کرد.

در سال مورد بررسی همانند سال‌های گذشته، یورو ارز مداخله‌ای بانک مرکزی بود، اما به دلیل تاثیرپذیری اقتصاد کشور از دلار، این ارز همچنان مورد توجه بانک مرکزی بود و نوسانات آن تا حدود زیادی کنترل شد؛ به‌گونه‌ای که دلار با کمترین ضریب تغییرات همانند سال گذشته همچنان باثبات‌ترین ارز بازار بود.

در سال ۱۳۸۹، متوسط نرخ برابری هر دلار آمریکا در مقابل یورو، پوند، یکصد ین ژاپن و فرانک سوئیس به ترتیب معادل ۰/۷۶، ۰/۶۴، ۰/۸۶ و ۱/۰۲ بود. به‌رغم تضعیف دلار در برابر برخی اسعار عمده (از جمله ین و فرانک)، متوسط سالانه نرخ این ارز در مقابل سایر اسعار مانند یورو و پوند در مقایسه با سال ۱۳۸۸ در سطح بالاتری قرار گرفت.

۱۴-۲- قیمت طلا در بازارهای بین‌المللی

در سال ۱۳۸۹، قیمت جهانی فلزات گرانبها مانند طلا تحت تاثیر تحولات اقتصادی جهان، بهای نفت خام و تقاضای سرمایه‌گذاری و فیزیکی طلا قرار گرفت؛ به‌گونه‌ای که روند صعودی قیمت طلا در سال مزبور تداوم یافت و متوسط قیمت هر اونس طلا در مقایسه با سال ۱۳۸۸ حدود ۲۶/۲ درصد افزایش یافت و به حدود ۱۲۸۳/۹ دلار رسید.

جدول ۱۴-۳- متوسط قیمت هر اونس طلا در بازار فلزات گرانبهای لندن (دلار)

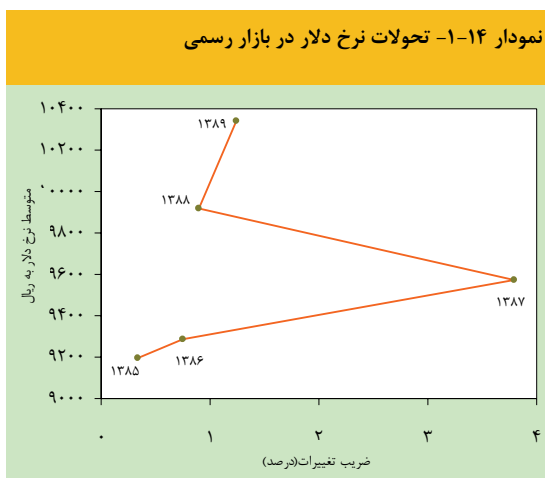
	درصد تغییر		سال		
	۱۳۸۹	۱۳۸۸	۱۳۸۹	۱۳۸۸	۱۳۸۷
اونس طلا	۲۶/۲	۱۷/۳	۱۲۸۳/۹	۱۰۱۷/۶	۸۶۷/۷

ماخذ: پایگاه اطلاع‌رسانی Kitco.com

۱۴-۳- بررسی تحولات بازار ارز کشور

۱۴-۳-۱- رابطه برابری ریال با اسعار عمده

در سال ۱۳۸۹، نرخ برابری اسعار عمده با ریال در بازار ارز کشور متأثر از تحولات بازارهای بین‌المللی ارز و محدودیت‌های خارجی تحمیل شده بر کشور بود. در این سال

۱- انحراف معیار تقسیم بر میانگین

(ریال)

جدول ۱۴-۴- نرخ ارزهای عمده در بازار رسمی ارز(بین بانکی اصلی)

درصد تغییر متوسط سالانه	۱۳۸۹		۱۳۸۸		۱۳۸۷		
	ضریب تغییرات	متوسط سالانه	ضریب تغییرات	متوسط سالانه	ضریب تغییرات	متوسط سالانه	
۴/۲	۱/۲۴	۱۰۳۳۹	۰/۹۰	۹۹۲۰	۳/۷۹	۹۵۷۴	دلار
-۲/۷	۳/۹۹	۱۳۶۵۵	۳/۷۹	۱۴۰۳۳	۵/۳۹	۱۳۶۵۰	یورو
۱/۳	۳/۴۹	۱۶۰۵۸	۴/۰۴	۱۵۸۴۶	۱۰/۲۵	۱۶۵۶۵	پوند
۱۲/۹	۵/۴۷	۱۲۰۵۸	۳/۹۹	۱۰۶۷۷	۹/۵۰	۹۵۶۵	یکصدین ژاپن
۹/۲	۶/۶۳	۱۰۱۸۹	۳/۸۸	۹۳۲۹	۲/۷۶	۸۷۲۷	فرانک سوئیس

(ریال)

جدول ۱۴-۵- نرخ ارزهای عمده در بازار غیررسمی

درصد تغییر متوسط سالانه	۱۳۸۹		۱۳۸۸		۱۳۸۷		
	ضریب تغییرات	متوسط سالانه	ضریب تغییرات	متوسط سالانه	ضریب تغییرات	متوسط سالانه	
۶/۲	۲/۷۱	۱۰۶۰۱	۰/۸۶	۹۹۷۹	۳/۶۲	۹۶۶۷	دلار
-۰/۷	۵/۷۳	۱۴۰۰۹	۳/۸۱	۱۴۱۰۴	۵/۳۰	۱۳۷۶۳	یورو
۴/۰	۶/۰۳	۱۶۶۴۲	۴/۰۳	۱۵۹۹۹	۹/۴۹	۱۶۸۹۴	پوند
۱۵/۴	۷/۱۳	۱۲۳۲۶	۴/۰۳	۱۰۶۸۰	۹/۵۱	۹۵۶۰	یکصدین ژاپن
۱۲/۰	۸/۶۴	۱۰۵۲۲	۴/۰۸	۹۳۹۶	۲/۲۱	۸۸۲۸	فرانک سوئیس

در سال ۱۳۸۹، شکاف نسبی^(۱) متوسط نرخ دلار و یورو در دو بازار رسمی و غیررسمی بر خلاف سال گذشته افزایش چشمگیری داشت. افزایش این شکاف نشان‌دهنده واگرایی بیشتر دو بازار برای ارزهای دلار و یورو می‌باشد.

معیار شکاف نسبی نشان می‌دهد متوسط نرخ دلار و یورو در بازار غیررسمی حدود ۲/۵ درصد بیش از متوسط نرخ این اسعار در بازار رسمی بوده و این شکاف تا حدودی به دنبال محدود شدن ارسال حواله‌های ارزی از طریق بانک‌های امارات متحده عربی، محدود شدن عرضه درهم امارات و افزایش فشار تقاضا برای دو ارز اصلی (دلار و یورو) شکل گرفته است.

جدول ۱۴-۶- شکاف نسبی نرخ دلار و یورو در بازار غیررسمی از رسمی (درصد)

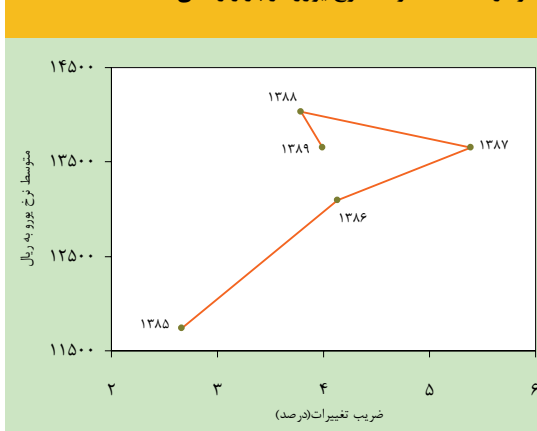
تغییرات (واحد درصد)	سال			
	۱۳۸۹	۱۳۸۸	۱۳۸۷	
۱/۹۴	۲/۵۴	۰/۶۰	۰/۹۸	دلار
۲/۰۹	۲/۵۹	۰/۵۰	۰/۸۳	یورو

۱۴-۳-۲- معاملات بازار بین بانکی ارز

در سال ۱۳۸۹، معادل ۷۲۴۶۷ میلیون دلار ارز (شامل دلار، یورو، ین، پوند و سایر ارزها) در بازار بین بانکی

۱- نسبت تفاضل متوسط نرخ دلار و یورو در دو بازار به متوسط نرخ این اسعار در بازار رسمی

نمودار ۱۴-۲- تحولات نرخ یورو در بازار رسمی

بررسی ضریب تغییرات نرخ ارزها در بازار غیررسمی نیز نشان می‌دهد که رابطه برابری تمامی اسعار عمده با ریال در سال ۱۳۸۹ نسبت به سال قبل نوسان بیشتری داشته که نشان‌دهنده ثبات کمتر نرخ‌های برابری در بازار می‌باشد. در بازار غیررسمی ارز نیز نرخ فرانک سوئیس، ین ژاپن و پوند انگلیس به ترتیب بیشترین ضریب تغییرات را داشتند و یورو پس از دلار با کمترین نوسان باثبات‌ترین ارزهای این بازار بودند.

مقایسه متوسط نرخ اسعار عمده در بازار بین بانکی و بازار غیررسمی نشان می‌دهد که تغییرات نرخ برابری ارزها در بازار غیررسمی عمدتاً هم‌جهت با بازار بین بانکی ارز بوده است.

فصل ۱۴ تحولات بازارهای ارز و طلا

گذشته، یورو بیشترین سهم را در مبادلات بازار بین بانکی به خود اختصاص داد؛ اما سهم این ارز در مقایسه با سال ۱۳۸۸ با کاهشی معادل ۲۵/۷ واحد درصد روبه‌رو شد. در این سال حدود ۴۹/۷ درصد از معاملات بازار بین بانکی ارز با یورو و بالغ بر ۴۱/۳ درصد آن با دلار و درهم بود.

جدول ۱۴-۸- مبادلات بازار بین بانکی به تفکیک ارز (میلیون دلار)

	سال		
	۱۳۸۷	۱۳۸۸	۱۳۸۹
دلار	۹۶۶	۲۷۱۱	۵۹۶۵
یورو	۴۶۸۲۰	۴۰۱۹۱	۳۵۹۸۲
درهم	۸۰۹۶	۱۰۰۴۷	۲۳۹۸۶
سایر	۵۵۶	۳۹۵	۶۵۳۴
جمع	۵۶۴۳۸	۵۳۳۴۳	۷۲۴۶۷
سهم(درصد)	۱۳۸۸	۱۳۸۷	۱۳۸۹
	۸/۲	۵/۱	۴۹/۷
	۳۳/۱	۱۸/۸	۹/۰
	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰

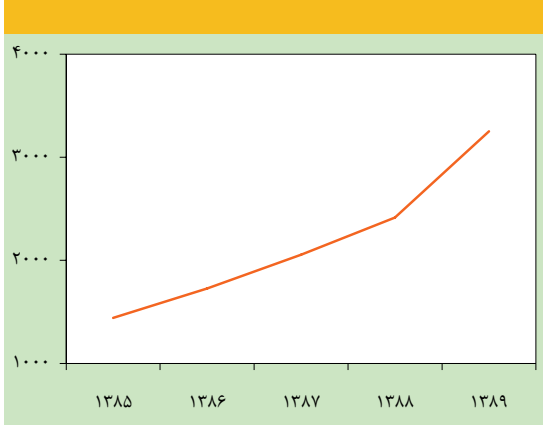
۱۴-۴- قیمت سکه‌های طلا در بازار داخلی

در سال ۱۳۸۹، قیمت طلا در بازار داخلی تحت تاثیر قیمت جهانی طلا، تورم داخلی و افزایش نرخ ارز و نرخ بازدهی سایر دارایی‌ها افزایش یافت. در سال مزبور، سکه تمام بهار آزادی با ۴۱/۸ درصد تغییر، بیشترین افزایش و نیم سکه با ۳۱/۵ درصد تغییر، کمترین افزایش قیمت را داشتند.

جدول ۱۴-۹- قیمت قطعات مختلف سکه بهار آزادی (هزار ریال)

	سال		
	۱۳۸۷	۱۳۸۸	۱۳۸۹
ربع سکه	۵۴۱	۶۳۰	۸۳۵
نیم سکه	۱۰۵۱	۱۲۳۹	۱۶۲۹
سکه تمام بهار آزادی	۲۳۱۷	۲۴۶۷	۳۴۹۸
سکه تمام طرح جدید	۲۰۵۴	۲۴۱۵	۳۲۵۲
درصد تغییر	۱۳۸۸	۱۳۸۷	۱۳۸۹
	۱۶/۴	۳۲/۵	۳۱/۵
	۱۷/۹	۴۱/۸	۳۴/۶
	۱۷/۶	۳۴/۶	۳۴/۶

نمودار ۱۴-۳- قیمت سکه تمام طرح جدید(هزار ریال)

معامله شد که نسبت به سال قبل (۵۳۳۴۳ میلیون دلار) از ۳۵/۸ درصد افزایش برخوردار بود. روند صعودی سهم بازار فرعی از کل معاملات بازار بین بانکی در این سال نیز تداوم یافت و از ۷۱/۳ درصد در سال ۱۳۸۸، به ۷۲/۳ درصد رسید. افزایش سهم مبادلات نقدی در مبادلات خارجی به دلیل محدودیت‌های بین‌المللی و سهولت بیشتر معامله در بازار فرعی از علل عمده افزایش سهم این بازار در مجموع مبادلات بازار بین بانکی ارز بود.

جدول ۱۴-۷- خلاصه معاملات بازار بین بانکی ارز (میلیون دلار)

	سال			درصد تغییر
	۱۳۸۷	۱۳۸۸	۱۳۸۹	
بازار اصلی	۱۸۶۱۹	۱۵۳۲۰	۲۰۰۳۸	۳۰/۸
سهم(درصد)	۳۳/۰	۲۸/۷	۲۷/۷	-۱۷/۷
بازار فرعی	۳۷۸۱۹	۳۸۰۲۴	۵۲۴۲۹	۳۷/۹
سهم(درصد)	۶۷/۰	۷۱/۳	۷۲/۳	۰/۵
جمع کل	۵۶۴۳۸	۵۳۳۴۳	۷۲۴۶۷	-۵/۵

معادل دلاری کل معاملات انجام شده در بازار اصلی با ۳۰/۸ درصد افزایش از ۱۵۳۲۰ میلیون دلار در سال ۱۳۸۸ به ۲۰۰۳۸ میلیون دلار در سال ۱۳۸۹ افزایش یافت. بررسی معاملات بازار بین بانکی اصلی نشان می‌دهد که در سال ۱۳۸۹، بانک مرکزی با اختصاص ۶۹/۸ درصد (معادل ۱۳۹۸۳ میلیون دلار) از فروش ارز بازار اصلی به خود، همچنان تامین‌کننده اصلی ارز در این بازار بوده است.

ارزش کل معاملات بازار فرعی ارز در سال ۱۳۸۹ معادل ۵۲۴۲۹ میلیون دلار بود که نسبت به رقم مشابه سال گذشته (۳۸۰۲۴ میلیون دلار) ۳۷/۹ درصد رشد داشت. در این بازار نیز بانک مرکزی با اختصاص ۹۶/۹ درصد (معادل ۵۰۷۹۱ میلیون دلار) از فروش ارز سال ۱۳۸۹ به خود، تامین‌کننده اصلی ارز بازار بود. بنابراین در بازار بین بانکی ارز، بانک مرکزی نقش تامین‌کننده اصلی ارز و بانک‌های تخصصی و تجاری نقش خریدار ارز را بر عهده داشتند.

در سال ۱۳۸۹، روند افزایشی سهم دلار از مبادلات بازار بین بانکی ارز همچنان ادامه یافت. در این سال سهم دلار و درهم امارات به عنوان جایگزین اصلی یورو در مبادلات ارزی بازار بین بانکی افزایش یافت. در سال مورد بررسی همانند سال‌های